

'Dr. Abraham Schierbeektuin'

André van der Laan

Oppervlakte: 0,75 hectare

Op 12 december 1927 gaf het gemeentebestuur van Den Haag toestemming tot de inrichting van de eerste Haagse vogeltuin in de Bosjes van Poot. Over de geschiedenis van deze tuin, die als modeltuin fungeert voor vele andere navolgers, wordt uitvoerig bericht in het eerste gedeelte van deze publikatie. Dit geldt ook voor een aantal wetenswaardigheden en bijzondere gebeurtenissen.

Het unieke van dit terrein, gelegen in de rand van het bos, was, dat de vorige bestemming als kwekerij inhield, dat er reeds een goede beschermende meidoornhaag met wat gaas was en dat om de 7½ meter heggen van Meidoorns als windschot waren geplant. De tuin was dus niet alleen goed gesitueerd (struikgewas aan de bosrand) maar tevens voorzien van de voor nestelen meest geschikte heesters.

De Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en Omstreken had, onder leiding van de voorzitter dr. Abraham Schierbeek, het initiatief genomen en werd verantwoordelijk gesteld voor het beheer. De dagelijkse uitvoering kwam vanaf 1932 te rusten op de heer B. Nieuwenhuis, die met recht de ziel van de Vogeltuincommissie werd genoemd. Gedurende de bezettingsjaren werd het beheer overgenomen door de heer A. van der Laan, die vanaf 1932 te zamen met de heer S.J. Bakker assistentie bij het werk verleende. De tussen de meidoornhagen liggende stroken werden door de scholieren ingeplant met heesters, die toen voor de vogels nuttig werden geacht. Deze beplanting zou voor de aanloopperiode een goede basis bieden, te zamen met een redelijke mate van rust, de ligging met de lagere begroeiing, dan de bosrand aan twee zijden en daarvoor dus ook de goede aanvliegruimte.

Door tekort aan ervaring was de tussenliggend aangebrachte beplanting niet geheel ideaal, ondanks de reeds aanwezige meidoornhagen. Er was te veel aandacht besteed aan besdragers en te weinig aan dichtgroeijende heesters, die bescherming bieden bij het nestelen.

Geleidelijk aan werd hierin verbetering gebracht, waarbij heesters als Meidoorn, Spaanse Aak, Haagbeuk, Braam en Berberis een grote rol speelden.

Verder is vanuit het latere beheer veel aandacht besteed aan het aanbrengen van zoveel mogelijk verscheidenheid door middel van kleine landschapstypen: open plekken met nog lagere begroeiing, groepjes Bramen en Duinrozen, al dan niet met Brandnetels, variaties in hoogtes binnen elke meidoornheg, groepen groenblijvende heesters, (coniferen, Laurier, Hulst, Klimop en dergelijke). Wat de onderbegroeiing betreft valt op, dat de bodem los is, met veel onkruid en mos en ook planten, die er wellicht niet thuishoren, maar het geheel wel verlevendigen; onder

meer Perzische Berenklaauw en Boerenbalsemien. De onderbegroeiing leidt ertoe dat de bodem zeer voedselrijk is voor vogels.

Hoewel de beveiliging nooit afdoende kan zijn, is indringing zeer onaantrekkelijk gemaakt, zodat weinig overlast wordt ondervonden. De begroeiing is overigens zo dicht, dat de nesten bij inbraak nauwelijks te vinden zijn. De afrastering bestaat uit: harmonica-gaas met prikkeldraad aan de buitenzijde, een zware meidoornheg en een afzetting met oud harmonica-gaas aan de binnenzijde van de heg. De ligging direct naast de gevestigde post van de Dienst Groenvoorzieningen en Milieu-educatie (DGM) biedt een erg goede bescherming.

Dr. A. Schierbeek in 1955. Hij werd op 9 augustus 1887 geboren te Leeuwarden en stierf op 30 augustus 1974 te 's-Gravenhage.

In de broedtijd wordt de tuin vrijwel dagelijks bezocht en gecontroleerd; dat gebeurt langs een zo klein mogelijk aantal vaste paden, waardoor gewinning bij de vogels optreedt en de rust in de onbetreden gedeeltes niet wordt verstoord. Uiteraard is het zoeken naar nesten uit den boze: bij de winterwerkzaamheden komen ze overigens wel tevoorschijn. Wat de kunstmatige voorzieningen betreft, wordt in de eerste plaats veel aandacht besteed aan bouwen en onderhoud van takkenstapels (totaal dertig), bij voorkeur in de tijd van de eerste broedsels, wanneer de heesters nog kaal zijn, vrijwel alle 'wigwams' worden gebruikt voor nesten.

Aan de aanwezige opstalletjes en afdakjes zijn kleine voorzieningen getroffen, die tot nestelen uitnodigen. Hoewel niet gericht op de vogelbevolking, draagt de bijenstal zeker bij aan sfeer.

Bij de inrichting van de tuin werd een ruïne gebouwd, die vooral bedoeld was voor en de eerste jaren ook gebruikt werd door eerst een paartje Steenuil en later een vrijgezel Kerkuil. Voor de watervoorziening zijn twee grotere en twee kleine drinkbakken aangelegd. Ter beveiliging wordt de naaste omgeving daarvan opgehouden. Deze bakken dienen zo te zijn, dat ook het baden gemakkelijk kan plaatsvinden. In de broedtijd moeten ze vrij van Kroos worden gehouden om het verdringen van jonge vogels te voorkomen.

Van essentieel belang voor de vogeltuin is het jaarlijks -van oktober tot maart- snoeien van vrijwel alle heesters en wel zodanig, dat een optimale dichtheid en dus bescherming wordt bereikt. Weliswaar vindt daardoor geen bloei en besvorming plaats, maar het bieden van goede nestplaatsen heeft absolute prioriteit.

Dit snoeien moet niet op een hoogte gebeuren, maar variërend, zodat eenvormigheid wordt vermeden. De gesnoeide heesters, bij voorkeur in groepjes bijeen, moeten minimaal aan een kant vrij zijn voor aanvliegruimte en dergelijke. Hier en daar bevinden zich tussen deze bosjes hogere boompjes als observatie- en zangplaats voor de vogels. Dit hogere gewas mag de groei van de heesters niet belemmeren. De binnengewaaide esdoornzaailingen worden ieder jaar zeer zorgvuldig verwijderd. Het is bekend, dat Esdoorns op den duur gaan domineren en dat zij de vogels niets hebben te bieden. Eveneens jaarlijks wordt nieuwe beplanting aangebracht ter vervanging van dode of minder produktieve heesters. Deze nieuwe Meidoorns, Spaanse Aken en Haagbeuken worden in groepjes (van minstens tien) of in rijen geplant, dicht bij elkaar. De gaasafzetting

Heggemus nipt een druppel van een tak.
Tekening: Rens Veenstra.

aan de binnenkant van de omheining wordt door de beheerder elk jaar bijgelapt.

De 25 à 30 nestkasten zijn voor ongeveer 50% van houtbeton. De meeste zijn bestemd voor Koolmezen en Pimpelmezen, daarnaast enkele voor de Grauwe Vliegenvanger, de Bosuil, Spreeuw en Boomklever.

Door de aanwezige voedselrijkdom vindt bijvoeren alleen plaats bij dikke sneeuw, ijzel of strenge vorst. Een daartoe gebouwd groot afdak voorkomt het ondersneeuwen van het voer. Met de medewerkers van de Dienst Groenvoorziening en Milieu-educatie vindt frequent overleg plaats. Een van de vele pluspunten van het nabuurschap van een hoofdpst van deze dienst is dat afgevoerd snoeihout gretig wordt overgenomen voor de bouw en verbetering van de 'wigwams', dit betreft vooral takken van doornheesters en groenblijvers.

Al het bovenstaande heeft een doel: het bereiken van een optimale broeddichtheid. Met enige trots mag worden gezegd, dat deze in de 'Schierbeektuin' is bereikt. Een jaarlijks gemiddelde van ruim tachtig nesten is uniek voor een terreintje van 0,75 hectare: volgens een onderzoek voor de oorlog zou de tuin de hoogste broeddichtheid van zangvogels in Europa hebben. Er is een enkel jaar geweest dat de score boven de honderd kwam, ten koste van onophoudelijke territoriumgevechten.

Het totaal aantal uitgevlogen jongen be-

draagt tijdens het bestaan van de tuin ruim 12.000 jonge vogels.

Het inventariseren vindt met de uiterste voorzichtigheid en langs vaste paadjes vrijwel dagelijks plaats, waardoor zelfs gewinning van de zijde van de vogels optreedt. Toen jaren geleden ten behoeve van beide gedurende een seizoen niet alleen ringen van jonge vogels plaatsvond, maar ook het dagelijks tweemaal controleren van de legfels, was bij vele broedende vogels de gewinning zo groot, dat ze op het nest bleven zitten terwijl hun staart werd opgetild, om met een spiegelkje de eieren en jongen te tellen! Desondanks ontstond de indruk, dat ook verstoringen optraden, waardoor deze arbeidsintensieve actie niet meer werd herhaald. Gedurende de laatste tien jaar hebben de volgende vogels in de tuin gebroed:

Fazant, Houtduif, Turkse Tortel, Koekoek (3), Winterkoning, Heggemus, Spotvogel (8), Tuinfluiter, Zwartkop, Zanglijster, Staartmees (5), Pimpelmees, Koolmees, Boomkruiper (2), Goudvink (11), Groenling (21), Ringmus (3), Spreeuw, Vlaamse Gaai (1), Kauw, Grasmus (1), Braamsluiper (11), Fitis, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger (2), Gekraagde Roodstaart (5), Roodborst, Nachtegaal (1), Merel. Aangezien in het eerste deel van deze periode de waarnemingen niet waren gericht op territoriumgevallen, wordt volstaan met het geven van het totaal aantal nesten over deze tien jaar, te weten ongeveer 800 nesten, terwijl bij de in de tuin minder voorkomende broedvogels het totaal aantal nesten tussen haakjes is aangegeven.

De broedvogels die niet in de genoemde periode maar wel daarvoor voorkwamen, waren: Wilde Eend, Grote Bonte Specht, Steenuil, Tortelduif, Boerenzwaluw, Grote Lijster,

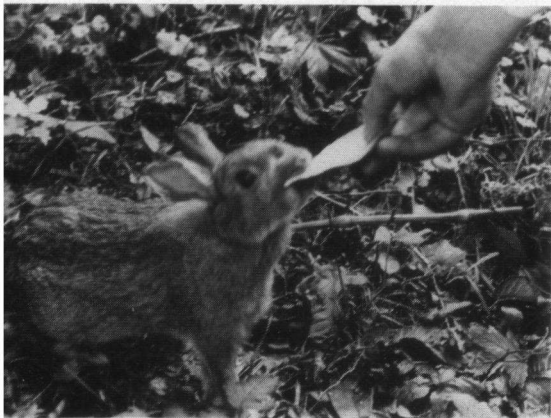
Snoei-actie.
Foto: Emmie Haasdijk.

Goudhaan, Glanskop, Vink, Huismus en Ekster.

Al eerder is er op gewezen dat met een gemiddelde van tachtig nesten per jaar het 'bezettingsoptimum' voor dit gebiedje wel is bereikt. Ook hierbij vinden nog vele territoriumgevechten plaats, die soms tot de dood leiden. Sommige begroeiingen, waaronder een hoge Meidoorn met veel Klimop in stam en takken herbergen tegelijkertijd drie broedgasten, bijvoorbeeld Winterkoning, Merel en Heggemus: met deze samenwoning heeft geen der drie partijen een probleem. Wat de verdere fauna betreft vallen de grote hoeveelheden muizen op van velerlei soort, de wilde Konijnen, Mol, Egel, Kikker, Pad, de bijenvolken en een overvloed van insecten. Een van de Duinkonijnen is zo tam geworden, dat zij uit de hand eet. Als bijzondere gasten gelden: Hermelijn (gedurende enige jaren) en Bunzing (gedurende een jaar).

Afzonderlijke vermelding verdient het feit dat de tuin in 1973 de naam verkreeg van de belangrijkste initiatiefnemer, dr. Abraham Schierbeek, die, zoals ook de dagbladpers meldde, een der grootste, zo niet de grootste pionier van de natuur- en vogelbescherming in 's-Gravenhage mag worden genoemd. De heer Schierbeek nodigde mij, toen ik vijftien jaar was, uit te komen helpen in de tuin. Ik heb dit werk nu 55 jaar gedaan en beschouw het nog steeds als een voorrecht om een vogeltuin te beheren: het heeft mijn leven verrijkt.

Wanneer men in alle rust kan doorgaan met deze tuin, dan is het eenvoudig te voorspellen, dat de 'produktiviteit' nog een lange reeks van jaren stabiel zal zijn. Wel zullen wij er genoeg mee moeten nemen dat de meer bijzondere soorten het steeds moeilijker zullen krijgen. Bij dit alles dient uiteraard wel voorop te staan, dat de niets ontziende projectontwikkelaar, die pal naast de tuin wil bouwen, geen gehoor vindt bij de gemeentebestuurders.

Konijnen zijn hier niet schuw.
Foto: Emmie Haasdijk.

■ A. van der Laan, Van Boetzelaerlaan 19, 2581 AA 's-Gravenhage.